

KRISZTUS, FÉL LÁBBAL

A benzinkutat az útkanyarban, a régi malom mellett állították fel. A gyógyszerészék kertjéből kiszakítottak egy darabot, s ebben a feszes dróthálóval körülvett négyszögben tették földre a bárka formájú tartályt, s szerelték rá a kút sötétpiros testét.

Az embernyi magas, szája helyén ugrándo­zó számskálát viselő készülék az első naptól idegenül feszengett a tájban. Olyannak tűnt, mint valami idekergetett s szoros karámba fogott állat.

A fiú, aki a kutat kezelte, hasonlított a szerkezetre: idegen volt ő is ebben az idetelepített világban; kényszerű alkalmazott, kelletlen pásztor. Mondták is róla a nála töltekező autósok: „Nem sokáig marad itt ez a trafikosgyerek! Unja is a munkát, meg nem is nagyon ért hozzá! Ha szegény apja nem erős­ködik annyit, tán föl sem veszik!”

A gyerekeknek tényleg az apja szerezte ezt az állást. Kéz­zel hajtott rokkant-biciklijén két héten át mindennap elkerekedett a tanácselnökhöz, mire sikerült a dolgot kierőszakolnia.

A fiú, ahogy beszéltek, kényszeredetten dolgozott. Kelletlenül nyúlt a töltőpisztolyért, s még annyi fáradságot sem vett, hogy a benzintartályok fedelét visszacsavarja. Főképpen az ünnepnapokkal nem tudott mit kezdeni. Ilyenkor alig egy-két autó jött, s még biciklik sem igen tűntek fel az úton. Megesett, hogy egy-egy vasárnap délután órákra megmerevedett körülötte a világ. Ilyenkor úgy érezte, hogy maga is a nagy mozdulatlanság részévé válik; hozzánó a kút betonalapzatához. Apjának verkli módjára ismétlődő szavai is ilyenkor kavarodtak fel a legjobban benne: „Persze, ha nem buksz meg az érettség­in, ha ránk hallgatsz, ha tanulsz...” Ha tanul... Minek? Na minek? Hogy egyszer majd az ő kocsijába tölts­e a benzint egy maga fajta suhanc? S hogy majd az apja eldicsekedhessen: ez lett a fiából, vagy az... Hát ezért? Mert más egyéb... Mert más aztán... Hát nem erre megy mindig a játék? Nevetséges! Igazán nevetséges...

Most, ahogy a ráfonódó vasárnap délutánban megint ott állt szürke talapzatán, s hallotta apja ismerős szavait, újra csak ezek a gondolatok forrtak benne. Minek, na minek... És néha, mint az egészen öreg emberek, még legyintett is egyet.

Négy óra múlhatott néhány perccel, amikor egy alig észrevehető züm­mögés zavarta meg körülötte a csendet.

A távoli sóhajtásból előbb magabiztos duruzsolás, majd jókedvű töfögés lett, s aztán a kanyarban feltűnt egy világosra festett, hosszú testű autó. Egymás mellett s fölött csillogó lámpaszemei kíváncsian nézték az utat, s mintha járása tényleg a reflektorok szemlélődésétől függne, lassan, tétován közeledett a hatalmas kocsi.

A fiú feléledt. Odaállt az út szélére, s összehúzott szemmel nézte a feléje gördülő gépet. Előbb a lámpákat számolta meg — mindkét oldalon két kisebb, két nagyobb reflektor sorakozott —, majd, amikor a kocsi még közelebb ért, a rendszám­tábla jeleit olvasta le.

A hosszú, fényes lapon számok sorakoztak, mellettük egy fehér keresztet viselő piros, pajzs alakú jelvény meg egy Z és egy H betű látszott.

Svájc, Zürich — gondolta a gyerek, egy pillanatra büszkén frissen szerzett tájékozottságára.

Aztán, amikor az autó néhány méternyire megközelítette, a fényeit gyorsan váltó ablakon át a kocsi belsejébe pillantott.

A kormánykeréknél a piros bőrülésen egy ötven körüli férfi ült abból a fajtából, amelynek arcát vastagon fodrozó, látványos redőkbe rendezte a későn kapott jólét. A széles arc sötét színét, határozott vonásait csak még jobban kiemelte a bordó nyakkendővel összefogott fehér ing.

A fiú hátrább lépett, hogy a kocsi a kút elé kanyarodhasson.

A két első kerék azonban nem billent oldalra; a széles arcú továbbvezette autóját. Kinézett ugyan a gyerekre, de alig több érdeklődéssel, mintha egy furcsa formájú fa vagy érdekesebb épület előtt haladna el.

Ez is elment — gondolta a fiú. — Jött, aztán... S ahogy szokott, legyintett egyet.

Már majdnem ráfagyott újra az előbbi unalom, amikor az összezárult csendet ismét felszakította a motorzúgás. Csakhogy most sokkal durvábban, szinte ingerülten törtek felé a hangok.

A hatalmas gép, mintha csak visszalökték volna, dühös krákogással billegett visszafelé.

A gyerek most nem mozdult a helyéről; hagyta, hogy a kocsi nehézkes mozgással maga kanyarodjon elé.

Amikor a csillogó fémlécekkel díszített hatalmas test egy lusta zökkenéssel megállt előtte, merev tekintettel nézte, hogy az idegen arcon miképp rendeződnek barátságosra az imént még oly közönyös ráncok.

Amint a legkisebb árokból is a jól beszabályozott kedvesség sugárzott, a férfi megszólalt:

— Hol kell a Molnár-majorhoz elkanyarodni? — kérdezte kicsit érdes, de azért jól érthető magyarsággal.

— Második elágazás jobbra — mondta gépiesen a fiú, s csak amikor befejezte, akkor döbrent rá, hogy az idegen járműből milyen ismerősen szálltak felé a szavak.

— Jobbra a második — mondta még egyszer, mintha telefonba beszélne. -- Földút, a kereszt után...

A férfi bólintott, s mire vaskos álla ismét a bordó nyakkendőt súrolta, már újra helyükre igazodtak a kötelességtudó ráncok.

Feszés, érzékeny csend lett. Még a motor is tompábban szűkölt a fényes lécek alatt.

Az idegen szólalt meg újra:

— Földút a kereszt után — ismételte az imént hallott szavakat. Aztán váratlanul megkérdezte:

— Hiányzik még Krisztusnak a lába, a bal lába?

— A fiú jól ismerte a feszületet, hiszen még néhány éve is odajártak békára vadászni a szemközti oldalon húzódó nádasba.

— Hiányzik — mondta ismét az előbbi telefonhangon. — Térből hiányzik. Azt mondják, a háborúban szakította le valami golyó...

A széles arcú lehajtotta a fejét. Szétterülő álla alatt csaknem teljesen eltűnt a színes nyakkendő. Rövid, még feszesebb csend után szólalt meg újra:

— Az oroszok tették! Ők lőttek a nádasból! Egy golyó aztán szétcsapta a lábát. Éppen a balt...

Az idegen arcán egy furcsa mosoly villant meg. A gyerek, míg a motor zaja lassan megkötött benne, a felzavart vonások merev táncára figyelt.

— Valami járőr lehetett! Vagy felderítő, vagy járőr...

A fiú száján ösztönösen csúszott ki a kérdés:

— Negyvenötben?

— Nem! Negyvennégyben. Itt negyvennégy szeptemberében húzódott a front.

A gyerek most egy pillanatra az apjára gondolt. Ő is mindig ilyen hivatalosan beszélt, ha a háború került szóba: „Húzódott a front...”

Közben az autós lába eltévedt a gázpedálról, és egy ijedt horkanással megállt a motor.

A hirtelen csend mindkettőjüket visszafogta. Az autós túlzott buzgalommal a műszerek fölé hajolt; a fiú még hátrább lépett, és a betonlapból ki-dudorodó kavicsokat vizsgálta.

Aztán az idegen újra begyújtotta a motort, és a felcsapó zaj tovább-lendítette a beszélgetést.

— Puskával lőttek? — kérdezte még mindig színtelen hangon a fiú.

— Géppisztollyal. Akkoriban már géppisztolyt használtak.

Újra csend lett. A férfi arcán időnként megfeszültek a ráncok; ilyenkor olyannak tűnt, mintha egy rossz szövésű dróthálót húztak volna rá.

— Szóval onnan indul a földút, a keresztől...

Az autó hirtelen megrázkódott, majd egy macskaszökkenéssel nekilódult. Néhány méter után azonban ismét megállt, s ahogy az imént, most is odahátrált a fiúhoz.

A széles arcú kinyitotta a kocsiját.

— Üljön be — mondta váratlan kedvességgel. — Hagyjon itt mindent, és üljön be!

Már a ringatózva száguldó autóban mondta:

— Megnézzük azt a Krisztust magunknak!

Az apró léckerítéssel körülvelt feszület az eltelt évek alatt megváltozott. Vaskos kőteste sötétebb, durvább lett, s helyenként ökölnyi darabok hiányoztak belőle. Csak a térdben ellőtt bal láb csonka vége őrizte meg a kő eredeti szűrkeségét.

Az idegen, amikor kiszállt a kocsiból, széles lépteivel odament a kereszt-hez. Előbb felnézett rá, majd végigsimította a csonkot. Aztán, mint a köszö-rűsök a frissen kifent kést, egy érzékeny mozdulattal megtapogatta a törés peremét. Ahogy a keze előrehaladt, úgy nyílt ki fokról fokra a tekintete.

— Még mindig jó éles! — mondta. — Akár még most is szét lehetne vele...

A gyerek, aki tulajdonképpen csak most kezdte megérteni, hol van, mibe keveredett, nehezen oldódó csodálkozással kérdezte:

— Mit lehetne csinálni vele?

— Hát azt a kis szökét...

A másik most sem fejezte be a mondatot, csak szétterülő arca meg egy felcsapódó mozdulata mutatta, hogy az éles csonk egyszer jól szolgált neki.

A gyerek most már érzékeny volt. Ha nem is tudta megfogalmazni, de már érezte, ki ez az ember: honnan jött, mit csinált. Csak azt nem tudta, most mit akar itt. Ezért egy kis kezdődő félelemmel kérdezte tovább:

— Ki volt az a kis szöke?

— Hát az a... az az orosz..., aki itt, a nádas szélén...

— Mit csinált a nádas szélén?

— Kidugta a fejét. Éppen ott dugta ki, ahol feküdtem...

— És?

— Kibukkant mellettem, én meg rá!

A gyerek megborzongott, a férfi meg egy vállrándítással jelezte, hogy tulajdonképpen még most is ezzel a véletlennel magyarázza mindazt, ami akkor történt.

— Aztán?

— Mondom, ráugrottam, és lerántottam ide, az árokba. Hátulról kaptam

el, nemigen védekezhetett. Néha azért hagytam, hogy mozogjon egy kicsit, hogy ne készüljön ki azonnal...

A fiút minden szó tovább feszítette.

— De hát éppen így kellett? Nem volt magánál fegyver?

A férfi válaszából kiérződött, hogy sokszor meggondolta már, amit mond:

— Volt puskám, de nekem *így* kellett! Nagyon utáltam őket.

Hallgattak.

Az idegen az autósok meglágyult mozdulataival az út menti árokhoz sétált; a fiú meg csak állt, s azt figyelte: távolodva is hogyan nő meg előtte egy formátlan, hatalmas alakká a másik.

Amikor újra szemben álltak, még nagyobbnak tűnt előtte.

— Azután?

— Azután kipöcköltem a száját, és megkötöztem. Tanultuk a tanfolyamon, hogyan lehet egy foglyot egyedül megkötözni.

— És?

— Ütni kezdtem. Hátára fordítottam, és ütöttem. Előbb az arcát, aztán tovább, mindenütt...

— Ütötte, de miért nem lőtte le, hiszen volt magánál fegyver?

A felpuffadt arc még tovább terült.

— Nem érti? Nagyon utáltam őket! Akit pedig utál az ember, azt nem lelőni akarja!

A fiú a földet nézte, s közben megint az apjára gondolt, aki, míg beszélgettek, sokszor mondta neki, hogy a háborúban nem volt verekedés. Ott lőttek az emberek, csak ha elfogyott a golyó, akkor ugrottak össze. A háború — így mondta az apja —, az tiszta munka volt.

— És miért utálta őket annyira? — kérdezte aztán, amikor valamennyire megnyugodott.

— Mert oroszok voltak! Egytől egyig utáltam valamennyit...

A gyereknek most a történelemtanára jutott eszébe, aki egyszer azt mondta, hogy a modern háborúban már nem játszanak szerepet a személyes indulatok. A modern háborúban érzéketlen géppé válik az ember.

— Aztán mit csinált vele?

— Mikor már csak rángatózott, idehúztam a kereszthez. Nekitámasztottam az oszlopnak, és a fejét ide, a töréshez... Hátha éppen ő lőtte el!

Egy madár szállt a keresztre. Tollászodott egy ideig, majd ahogy jött, egy hirtelen surranással tovább repült. Amikor eltűnt a nádas fölött, a fiú egy gyakorlatlan kamaszmozdulattal az autó felé intett.

— És ezért ment ki?

A férfi a fejét rázta.

— Nem — mondta most valamivel halkabban —, amúgy is kimentem volna. Amikor idáig jutottunk, már tudtam, ha megérem, kimegyek.

Aztán felélénkülve folytatta:

— Különbem nem halt meg a kicsi. Csak vérzett, meg elszédült. Később még arra is volt ereje, hogy beleüljön abba a kocsiba, ami aztán...

A gyerek most nem kérdezett, de keskenyre igazodott szemével úgy nézte a másikat, hogy az egy újra felcsapódó mozdulat után önkéntelenül is folytatta:

— Mikor úgy láttam, hogy kész, lehúztam az árokba, és elindultam ezen a földúton, a major felé. Ott pihenhetek valahol a mieink. Már a csatornánál tartottam, amikor hallom, hogy valami gép jön utánam. Egy kis vacak dzsip volt. Amerikai dzsip. Akkor már nagyon nyomták őket az amerikaiak. A kormányt valami tiszt fogta, mellette meg félig fekve, félig a tisztre borulva a

kis szőke. Észnél lehetett, mert láttam, hogy mutogat felém. Szerencsére akkor már ott volt az első istálló. Megvan még az az istálló? Oszlopos karám van előtte...

— Meg — mondta a gyerek. Ismerős volt arra is; diák korában kapálni járt az állami gazdaságba, amit a Molnár-majorból alakítottak.

— Ugye ez az az út?

— Ez!

— Üljön be!

Már feltűntek a Molnár-major szétszórt házai, amikor az idegen arcán újra megremegett a drótháló.

— Igen, ez volt a csatorna — mondta, mikor a kerek egy pillanatra szapora ritmust vertek a régi fahídon. — Ez volt a csatorna, és ott az istálló.

— Ide ugrottam be — mutatott az épület mellett húzódó kis közre, amikor a kocszi után lóduló porfelhőbe kiszálltak. — Ide ugrottam be, és innen szaladtam tovább. Először oda, a kútványú mögé bújtam. Az a beton fogta fel az első lövést. Látja az oldalán azt a zúzódást? Azt a golyót nekem szánták... Aztán, mikor a dzsip megkerülte az istállót, tovább futottam. Cikázva, persze, ahogy a tanfolyamon tanultuk. Két lövés közt sikerült elérnem ott, azt a góré. Annak a kőlába is kapott egy sorozatot. Mikor a góré is megkerülte a dzsip, már csak itt, a kerítésen túli erdő volt hátra. De akkor még nem volt készen a kerítés, akkor még csak az oszlopokat ásták le! Sűrűn álltak az oszlopok, láttam, hogy a kocszi nem férne át köztük. Rohantam az erdő felé, tudtam, hogy a fák közt már nem tudnak üldözni. Az a karó, ott, a nyárfá mellett, az mentett meg! A tiszt azt hitte, átfér a kocsijával; utolérhet, eltáposhat. De nem fért át! Az a karó megállította. Persze, ha gyorsabb a kocszi, ha már itt, az udvaron utolér... De nem volt gyors, és a tisztnek a kis szőkére is kellett vigyáznia!

A fiú jól megjegyzett mindent, s amikor a másik már ismerősnek tűnő mozdulatával az utolsó mondat végére látványos pontot tett, magában újra lejátszotta mindazt, amit az imént hallott. A major kihalt udvarán ott futott előtte a kis födetlen kocszi, ott robbantak benne a régi hangok, s tisztán, egészen tisztán kirajzolódott előtte a kis szőke vértelen arca, véres ruhája is. Valami filmben látott már hasonló jelenetet, így tudta azt is, hogy a tiszt egy széles mozdulattal hogyan karolta át a sebesültet. Mikor ismét a férfire nézett, egy pillanatra már a kis szőkének érezte magát.

Aztán a másik megindult. Előbb odament a karóhoz, majd mint régen a kertászt vállaló napszámosok, megnyújtott léptekkel lemérte a góréig a távolságot.

— Harminckét méter — mondta, amikor visszajött.

Néhány perc is eltelt, mire hozzátette:

— Hát ezért a harminckét méterért hajtottam végig azt a háromezer kilométert! Érti? Ezért a harminckettőért...

Mikor a fiú ismét az udvart kezdte figyelni, a férfi megkérdezte tőle:

— Tud vezetni?

— Mit?

— Hát kocsit! Autót...

Aztán nem szólt semmit, hanem az öreg katonák nehézkes mozdulataival futni kezdett az istállón túl porosodó gép felé.

Mikor odaért, beleugrott, felpörgette a motort, majd, mintha csak állat volna, körbeavarta az udvaron. Valamivel a góré előtt állt meg végül. Ott ugrott ki megint, s onnan kiabált a fiú felé:

— Jöjjön ide! Na, jöjjön csak ide!

A gyerek odament.

— Üljön be! — mondta neki, amikor szemtől szemben álltak. — Ne féljen, csak a gázt kell nyomni! Kuplungolni sem kell! Automata.

Mikor a fiú ott ült a kormánykeréknél, a piros bőrülésen a férfi behunyta egyik szemét, hogy megmutassa a pontos irányt.

— Látja, az a harmadik karó volt az! Ott, a nyárfa mellett! Csak tartsa a kormányt, és a kerítés előtt fékezzen! Hamarabb biztosan nem kell fékeznie... Majd meglátja, hogy nem kell fékeznie! Mert ha úgy adódna, én most is... Én még most is...

A férfi, mintha tényleg valami futóverseny kezdődne, egy vonalat húzott a göré sarkától.

— Innen startoltam akkor is! — kiáltotta vissza. — Pontosan innen!

Majd, mint a sprinterek, előredőlt. Még kesztyűs ujjait is letámasztotta a porba.

— Vigyázzon! — kiáltotta. — Most!

A fiú, ahogy mondták neki, kapcsolt. A motor felbőgött, s a fényes ablak mögül hirtelen szembeszökött vele a világ. Fák kavarogtak előtte, épületek, majd, mint egy sok felvételt magán viselő filmen, elépördült a kis szőke katona feje, egy madár szárnylibbenése, egy tanárcarc a gimnáziumból; kattogni kezdtek a benzinkút számskálájának fogai, majd feltűnt a fél lábú Krisztus, s nyomban utána az apja is, szinte már testrészként viselt rokkantbiciklijén. A bal lába, mind a kettőnek, a bal lába! Úristen! Mind a kettőnek a bal!

A fiú már csak foltokat látott, s hatalmas hullámaival összecsapott fölötte a túlhajtott motor harsogása.

Aztán közvetlenül előtte felvillant a bordó nyakkendő. Mintha a motorházra tűzött furcsa zászló volna, úgy libegett szapora remegéssel. Ez a piros intés adta meg neki a jelet: Gázt, Gázt! — parancsolta egy hirtelen szorítással magának.

— Fékezz, te örült!

A kocsi díszes orrát eltorzította az összeütközés. Mintha ökölcsapás érte volna, behorpadt, s megvakultak a kíváncsi lámpaszemek is.

A férfi porosan, szakadt ruhában kelt fel a földről.

— Örült — kiáltotta —, miért nem fékezett?! Ha el nem ugrom...

Aztán, még mindig remegve, a kerítésbe fúródott kocsit kezdte vizsgálni.

— Örült, esküszöm, örült!

A fiú előtt még mindig képek kavarogtak, s fülében is ott csattogott a felajzott gép minden robbanása.

Percek teltek el, míg úgyahogy megnyugodott, de még akkor is töredezett szavakkal mondta:

— Ezek a kocsik, úgy látszik, gyorsabbak! Ezeknek, úgy látszik, már semmisse harminckét méter!

Aztán megmosta az arcát a kútványú vízében, egy lassú pillantással még egyszer ránézett a golyóvágtá zúzódásra, majd olyan fegyelmezett léptekkel, mint még soha, elindult visszafelé.

Az úton újra csak a kis szőke katonára gondolt, majd történelemtanára is feltűnt előtte. Aztán féllábú apja járt az eszében meg az útmenti Krisztus-szobor, amelynek ugyancsak hiányzik az egyik lába. A bal. Annak is éppen a bal.